

Niğde Üniversitesi'nde Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu'nda Okuyan Yabancı Türk Öğrencilerin Spor Açısından Sosyal/Kültürel Değerlerine Kıyaslamalı Bir Bakış

Ümran Akdağcık⁶⁶, Bayram Ünal⁶⁷

Giriş

Değerler sportif, psikolojik, kültürel, sosyal, ekonomik ve politik olmak üzere oldukça geniş bir alanda varlık gösteren algıları kapsamaktadır (Morris, 1956; Rokeach, 1968; Gungor, 1998; Kahle, 1983 ve 1987; Schwartz, 2012). Dolayısıyla bu alanlardan herhangi birisine odaklanarak kolay bir tanımı da yapılamayacaktır. Zira bu alanların birbirine indirgenmesi de mümkün değildir. O zaman tanımın genel özelliklerinden hareket ederek çalışmamız için operasyonel bir tanıma ulaşmaya çalışmak en mantıklısı.

Değer tanımının en önemli genel bileşeni değerın meşruiyet kaynağı olarak değerlendirmemiz gereken kabul tabanıdır. Jürgen Habermas'a göre bu taban; herkes tarafından kabul edilebilir olmalarıdır (Habermas, 1984). Zira bu kabul, hem toplumsal (genelleştirici) hem de bireysel (yorumlayıcı) tabanlı olacaktır (Habermas, 1996). Toplumsal odaklı Değer tanımına bakıldığında genel kabul Görme ilkesinin toplumsaldan (social) değil topluma ait (societal) bir kabulden kaynaklandığını görürüz (Weber, 1957). Bireysel odaklı bakış ile de öznel anlamın yaratılması temelinde özne ile nesnenin eleştirel-yorumlayıcı-ıraksak bir ilişki içerisine girebilmiş (Cheng ve Fleischmann, 2010:1) bir *Kabul Görme* durumundan bahsedebiliriz. Bu iraksal eleştirel yaklaşım ile en azından Değer olgusu tartışılırken bireylerin niçin tek tip Değer'leri barındırmadığını ve bireysel farklılıkların nasıl ortaya çıktığını tartışabiliriz. Zira toplumsal olarak tanımladığımız her şey istisnasız bireyde cereyan etmektedir ve yorumlamaya tabiidir.

Söz konusu yorumlama bireyin spor üzerine atfettiği değerler için de geçerlidir. Basit anlamıyla spor, oyun kökenine bakılarak tanımlanan bir eylem olarak değerlendirilir. Oyun, Huizinga (2006 [1958])'nın söylediği gibi insan hayatının kültürden de önce var olan, vazgeçilmez bir parçası. Dünyaya geldiğimiz ilk anlardan itibaren oynayan bizler için, öğretici ve keyif veren bir eylem. Spor da bir oyun ve Huizinga'nın tanımıyla oyunun tüm özelliklerini taşır; kurallı, bizatihi bir amaca sahip, gerilim ve sevinç duygusunun var olduğu, "bir yanıyla" alışılmış hayatın dışında bir alandır. Fakat spor, birçok diğer yanıyla oyunun ötesine geçmiştir: Endüstriyelleşme ve profesyonelleşme ile birlikte "ciddi" bir kurum olarak toplumsal işlevini yerine getirirken, sadece bir oyun olmaktan uzaklaşır. Eitzen (2005) ise bir kurum olarak sporu toplumun mikrokozmosu olarak tanımlar. Kazanma ve kaybetme durumunda toplumun tepkisi, katılımcıların sporla kurduğu ilişkinin farklı boyutları ve kuralların nasıl uygulandığı hakkında bilgi edindiğimizde, bu aynı zamanda içinde yaşadığımız toplumun işleyişi hakkında da bilgi sahibi olmak anlamına gelmektedir.

⁶⁶ Yrd. Doç. Dr. BESYO, Niğde Üniversitesi

⁶⁷ Doç. Dr. FEF, Niğde Üniversitesi

Çalışmamızda üç tür ilişkisellik üzerine odaklanılmıştır: Cinsiyet ve Vatandaşlık değişkenlerine bakarak PVQ-RR Ortalama Değerleri (Schwartz: 2013) (Tablo 1 ve Tablo2) ve Çapraz Tablo (Tablo 5.1, 5.2, 6.1 ve 6.2), ve Cinsiyet ve Vatandaşlık değişkenlerine bakarak YSVQ (Youth Sport Values Questionnaire) diğerleri (Whitehead vd. 2013) (Tablo 3 ve Tablo 4). Bu ilişkisellikler aşağıda özetlenerek verilmiştir.

Cinsiyete göre Schwartz'ın Değerleri

Tablo 1'de gösterildiği gibi Schwartz'ın değerleri cinsiyete göre kısmen de olsa farklılıklar göstermektedir. Değişime Açık Olma başlığında ele alınan Özbenlik, Teşvik ve Haz değerleri ve Kendini Geliştirme başlığı altında ele alınan Başarı ve Güç değerleri kadınlara göre erkeklerde kısmen daha fazla onaylanmaktadır. Güce atfedilen değerler erkeklerin ($x=2,3111$) toplumda üstlendikleri rollere paralel olarak kadınların ($x=3,0152$) değerlerine göre farklılık göstermektedir. Özverili Olma başlığı altında ele alınan Yardım Severlik, kadın ve erkek arasında aynı seviyede gözükse de Evrensellik değerinin kadınlarda ($x=1,5076$) daha baskın olduğu tespit edilmiştir. Muhafazakârlık başlığı altında ele alınan Kurallara Uyum, Gelenek ve Güven değerleri ise kadın ve erkek arasında benzerlikler göstermektedir.

Tablo 1. Schwartz'ın Değerleri ve Cinsiyet İlişkisi

	Teşvik	Güven	Gelenek	Evrensellik	Haz	Başarı	Güç	Kurallara Uyum	Özbenlik	Yardım Severlik
Erkek	2,0815	1,973	2,1778	1,8741	2,2889	1,917	2,3111	2,0222	1,95	1,9778
Kadın	2,1212	1,7	1,9545	1,5076	2,2879	2,33	3,0152	1,9432	2,0568	1,9091
Total	2,0945	1,884	2,1045	1,7537	2,2886	2,052	2,5423	1,9963	1,9851	1,9552

Milliyete göre Schwartz'ın Değerleri

Tablo 2'de gösterildiği gibi Schwartz'ın değerleri vatandaşlığa göre farklılıklar göstermektedir. Değişime Açık Olma başlığında ele alınan Özbenlik değerinin iki ülke vatandaşları arasında kısmen aynı olduğu tespit edilmiş olsa da, Teşvik ve Haz değerlerini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları (teşvik $x=2,02$, haz $x=2,18$) daha fazla içselleştirmektedirler. Kendini Geliştirme başlığı altında ele alınan Başarı değeri iki ülke vatandaşları arasında kısmen aynı olduğu tespit edilmiş olsa da, Güç değeri Türkmenistan vatandaşları ($x=2,31$) lehine daha kabul gördüğü tespit edilmiştir.

	Teşvik	Güven	Gelenek	Evrensel lik	Haz	Başarı	Güç	Kurallara Uyum	Özbenlik	Yardım Severlik
Türkiye	2,0222	1,707	2,225	1,4667	2,1889	2,008	2,656	1,925	2	1,7667
Türkmenistan	2,2184	2,062	1,9914	2,0862	2,3563	2,035	2,303	2	1,9397	2,2155
Total	2,0945	1,884	2,1045	1,7537	2,2886	2,052	2,543	1,9963	1,9851	1,9552

Cinsiyete ve Milliyete Göre Gençlik Spor Değerleri

Tablo 3'te Sportif Değerler ile cinsiyet ilişkisi verilmiştir. Buna göre Rekabet değeri dışında "Adil olmak", "İyi bir sportmen/centilmen olduğumu göstermek", "Oyunda insanlara ihtiyacı olduğunda yardımcı olmak", "Gereği gibi oynamak", "Bana söyleneni yapmak" gibi Moral değerler ile "Diğerlerinden daha iyi olduğumu gösterebilmek", "Kazanmak ve diğerlerini yenmek", "Seyirciye iyi görünmek", "Grupta lider olduğumu göstermek", "Ülkemi temsil eden oyuncuların uluslararası takımlarda olması", "Ülkemi temsil eden oyuncuların rakiplerini yenmesi ve

kazanması”, “Uluslararası karşılaşmalarda ayırım yapmadan ülkemizin her takımını desteklemek”, “Uluslararası karşılaşmalarda Ülkemizi temsil eden oyuncuları veya takımları sürekli takip etmek” gibi Statü değerleri erkeklerde ($x=1,46$) kadınlarda ($x=1,70$) göre daha fazla onay görmüştür.

Tablo 3. Sportif Değerler ve Cinsiyet İlişkisi

	MORAL	REKABET	STATÜ
Erkek	1,4622 45	1,5333 45	2,0333 45
Kadın	1,7091 22	1,5 22	2,6705 22
Total	1,5433 67	1,5224 67	2,2425 67

Tablo 4’te Sportif Değerler ile vatandaşlık ilişkisi verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları (Rekabet $x=1,44$; Moral $x=1,46$) Rekabet ve Moral değerlerini Türkmenistan vatandaşlarına (Rekabet $x=1,61$; Moral $x=1,64$) göre daha kararlı bir şekilde onayladıkları görülmektedir. Buna karşın Statü değerlerinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarında ($x=2,22$) Türkmenistan vatandaşlarına ($x=1,96$) oranla daha az kararlılıkla onaylandığı görülmektedir.

Tablo 4. Sportif Değerler ve Vatandaşlık İlişkisi

	MORAL	REKABET	STATÜ
Türkiye	1,44 30	1,4667 30	2,225 30
Türkmenistan	1,6138 29	1,6466 29	1,9655 29

Tablo 5 ve 6 da PVQ-RR ve YVSQ değerlerinin cinsiyete ve milliyete göre tercih yüzdeleri verilmiştir. Tablo 5.1 ve 5.2’ye bakıldığında Gelenek, Güven, Haz, Yardım Severlik, Başarı ve Teşvik Değerlerine erkeklerin kadınlara göre kesin katılım tercihleri hemen hemen %50 fark ettiği görülmektedir. Fakat Güç, Kurallara Uyum ve Özbenlik değerlerine *Kesinlikle Katılıyor* tercihlerinde bulunanların hemen hemen %80’i erkekler olarak belirmektedir. Kadınların yüzdesi ise % 15 ile % 30 arasında değişmektedir.

Tablo 5.1 Schwartz’ın Değerleri ve Cinsiyet İlişkisi, %

	Teşvik		Güven		Gelenek		Evrensellik		Haz	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Kesinlikle Katılıyor	66,70	33,30	66,70	33,30	70,00	30,00	53,60	46,40	64,30	35,70
Katılıyor	68,80	31,30	62,50	37,50	58,80	41,20	72,00	28,00	68,00	32,00
Kısmen Katılıyor	50,00	50,00	85,70	14,30	68,80	31,30	83,30	16,70	61,10	38,90
Çok Az Katılıyor	100,00	0,00	75,00	25,00	100,00	0,00	100,00	0,00	77,80	22,20

Tablo 5.2 Schwartz’ın Değerleri ve Cinsiyet İlişkisi, %

	Başarı		Güç		Kurallara Uyum		Özbenlik		Yardım Severlik	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Kesinlikle Katılıyor	70,60	29,40	84,60	15,40	84,60	15,40	78,60	21,40	62,50	37,50
Katılıyor	73,30	26,70	68,40	31,60	60,00	40,00	62,90	37,10	65,70	34,30
Kısmen Katılıyor	40,00	60,00	70,00	30,00	61,50	38,50	68,80	31,30	84,60	15,40
Çok Az Katılıyor	85,70	14,30	46,20	53,80	100,00	0,00	50,00	50,00	33,30	66,70

Tablo 6.1 ve 6.2’ye bakıldığında ise Teşvik, Güven, Haz, Kurallara Uyum ve Yardım Severlik Değerlerine Türkiye vatandaşlarının, Türkmenistan vatandaşlarına göre kesin katılım tercihlerinin hemen hemen yakın olduğu görülmektedir. Evrensellik

değerine *Kesinlikle Katılıyorum* tercihinde bulunanların %71,4'ünü Türkiye vatandaşları, %25'ini ise Türkmenistan vatandaşları oluşturmaktadır. Gelenek %60, Başarı %71, Güç %70 ve Özbenlik %57 oranları ile Türkmenistan vatandaşlarının lehinde olduğu saptanmıştır.

Tablo 6.1 Schwartz'ın Değerleri ve Türkiye (TR) ve Türkmenistan (TM) Üzerinden Milliyet İlişkisi, %

	Teşvik		Güven		Gelenek		Evrensellik		Haz	
	TR	TM	TR	TM	TR	TM	TR	TM	TR	TM
Kesinlikle Katılıyorum	44,40	38,90	54,20	33,30	40,00	60,00	71,40	25,00	50,00	35,70
Katılıyorum	46,90	40,60	46,90	40,60	44,10	38,20	32,00	48,00	56,00	36,00
Kısmen Katılıyorum	50,00	41,70	0,00	100,00	50,00	37,50	8,30	83,30	33,30	50,00
Çok Az Katılıyorum	20,00	80,00	50,00	25,00	66,70	33,30	100,0	0,00	33,30	55,60

Tablo 6.2 Schwartz'ın Değerleri ve Milliyet İlişkisi, %

	Başarı		Güç		Kurallara Uyum		Özbenlik		Yardım Severlik	
	TR	TM	TR	TM	TR	TM	TR	TM	TR	TM
Kesinlikle Katılıyorum	23,50	70,60	23,10	69,20	3,80	30,80	35,70	57,10	56,30	25,00
Katılıyorum	60,00	26,70	52,60	36,80	40,00	51,40	48,60	34,30	45,70	42,90
Kısmen Katılıyorum	50,00	30,00	55,00	30,00	30,80	46,20	50,00	50,00	30,80	61,50
Çok Az Katılıyorum	28,60	71,40	46,20	46,20	75,00	25,00	0,00	50,00	33,30	66,70

Sonuç olarak, Türkmenistan'dan Niğde'ye gelen öğrencilerin referans grubu olarak Türk öğrencilerle kıyaslaması, bu iki grubun birbirlerinden Schwartz'ın Gelenek, Başarı, güç, Özbenlik gibi değerleri dışında çok farklı olmadığını bize göstermektedir. Öte yandan spora bakış açılarında da değer olarak çok büyük farklılıklar söz konusu değildir. Bu iki toplumun aslında ortak değerlerden beslendiğini söylemek çok yanlış olmayacaktır. Geleneksel değerlere bağlılıklarının Türklerden daha fazla çıkmış olması çok şaşırtıcı gelmemelidir. Zira Türkmenistan, içerisinde bulunduğu coğrafyada değerlerine bağlılığı ile anılan bir millettir. Bireysel anlamda başarı ve güçlü olmaya dönük değerleri ise Türkmen gençlerin Türk gençlerden daha fazla motive olduğunu bize göstermektedir.

Kaynakça

- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Ötüken
- Habermas, J. (1984). *The Theory of Communicative Action V. I The Reason and the Rationalization of Society* (T. McCarthy, Trans.). Boston.
- Habermas, J. (1996). *Between facts and norms : contributions to a discourse theory of law and democracy*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Hacısofıtaoğlu İ., Akcan F., (2015). *Sporun Sosyolojisi Olur mu?* s; 13-14, İçinde: Oyunun Ötesinde, (der.) Hacısofıtaoğlu, İ., Akcan, F., Bulgu, N. Notabene Yayınları, Ankara.
- Kahle, LR. (1983). *Social values and social change: adaptation to life in America*. New York: Praeger
- Kahle L, Chiagouris C, editors. (1997). Values, lifestyles, and psychographics. Mahwah (NJ): Erlbaum, pp. 337–54
- Morris,C. (1956). Varieties of Human Values. Chicago: University of Chicago Press.
- Rokeach M. (1968). *Beliefs, attitudes, and values: a theory of organization and change*. New York: Free Press

Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. Online Readings in Psychology and Culture, 2(1). <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116>

Weber, M. (1957). *The theory of social and economic organization*. Glencoe, Ill.,: Free Press.

Whitehead, J., Telfer, H., ve Lambert, J. (2013). *Values in Youth Sport and Physical Education* Routledge. London